

вольової сфери, копінг-ресурсу та особистісної стратегії, підприємницької компетентності, критичного мислення, менеджерських здібностей.

Література.

1. Назаренко Т. Г. Роль курсів за вибором в організації профільного навчання географії / Т. Г. Назаренко // Курси за вибором з географії. Зміст і методичні рекомендації / уклад. Т. Г. Назаренко, – Харків, : Вид. група «Основа», 2011. – 112 с. – (Б-ка журн. «Географія». Вип.8 (92)).

2. Топузов О. М. Особливості впровадження профільного навчання географії в загальноосвітні навчальні заклади України / О. М. Топузов // Курси за вибором з географії. Зміст і методичні рекомендації / уклад. Т. Г. Назаренко, – Харків, : Вид. група «Основа», 2011. – 112 с. – (Б-ка журн. «Географія». Вип.8 (92)).

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОЕКТУВАННЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА З БІОЛОГІЇ ДЛЯ УЧНІВ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ

Коршевнюк Т. В.,

кандидат педагогічних наук

провідний науковий співробітник відділу біологічної,

хімічної і фізичної освіти,

Інститут педагогіки НАПН України,

м. Київ, Україна

У структурі варіативного складника профільного навчання роль курсів за вибором визначається широким спектром їхніх функцій. Рекомендації до конструювання навчальних програм цих курсів та організації навчання подано у законодавчих документах, висвітлено у доробку вітчизняних і зарубіжних вчених (Н.М. Бібік, О.О. Іванова, В.І. Кизенка, Е. Лабена, Ю.І. Мальованого, А. Яновського та ін.). Водночас бракує праць, що з належною повнотою розкривають особливості змісту навчально-методичного забезпечення курсів за вибором з біології, зокрема в частині розроблення навчальних посібників.

На основі опрацювання нормативних документів, психолого-педагогічної і методичної літератури щодо організації освітнього процесу на засадах профільності, аналізу методологічних основ створення навчальної літератури визначено вихідні теоретичні проектування змісту навчальних посібників з курсів за вибором з біології для старшої школи:

1. Навчальний посібник з курсу за вибором для учнів профільної школи – це дидактичний об'єкт, що зберігає усталені в педагогіці загальні функції навчальної книги. Водночас навчальний матеріал посібника вирізняється дуальним характером: він виступає не тільки предметом засвоєння, але й формує освітнє середовище для самостійної пізнавальної діяльності учня.

2. Зміст навчального посібника для варіативного складника профільної середньої біологічної освіти орієнтований на реалізацію дидактичних функцій курсів за вибором з біології, що їх визначено у процесі дослідження: інформаційна, трансформаційна, систематизуюча, інтегруюча, координуюча, розвивальна, функції закріплення, самоконтролю і самоосвіти.

3. У визначенні критеріїв і принципів добору змісту посібника визначальним є розвивальний потенціал навчального матеріалу, що забезпечує розвиток аксіосфери старшокласників та інструментальну конструктивність закладених у матеріалі ідей (опанування уміннями пізнавати, оцінювати, створювати, діяти відповідно до системи цінностей).

4. Зміст посібника курсу за вибором підпорядковано встановленню балансу між засвоєнням елементів змісту курсу (знання, способи діяльності) і використанням набутого у процесі навчання досвіду для розв'язання особистісно значущих завдань.

5. Оцінювально-рефлексивний компонент посібника орієнтований на розвиток умінь самоаналізу, самоконтролю, самооцінювання, здатності виявляти ставлення до своєї життєдіяльності та її коригування, набуттю досвіду рефлексії, становленню в учнів моральних принципів, виробленню особистісної позиції. Розвиток умінь продуктивного рефлексивного

аналізу забезпечують завдання, що спонукають учнів критично оцінювати наукову інформацію, власні дії, прогнозувати їхні наслідки, співставляти і координувати особисті вчинки з соціальним досвідом і ціннісними установками.

6. Опора змісту посібника на принцип практичної орієнтованості профільного навчання біології означає, що опанування теоретичних знань повинно відбуватись на основі наявного у школярів досвіду, а нові теоретичні положення потрібно переводити у діяльнісну площину. Це дозволить здобувачам повної загальної середньої освіти долучитись до різних сфер соціальної практики і професійної діяльності, що сприятиме самостійному й усвідомленому вибору учнями майбутньої освіти і професійному самовизначенню.

7. Навчальний матеріал профорієнтаційного характеру доцільно об'єднати у три блоки. До першого включати знання про професії, пов'язані з біологією, наприклад, особливості професійної праці за певною спеціальністю, необхідні індивідуально-психологічні якості особистості. Другий блок наповнювати відомостями, що розвивають інтерес до застосування біологічних знань, до біології як галузі практичної діяльності людини (сучасні досягнення біологічних і суміжних наук, перспективи їх розвитку, факти з історії наукових відкриттів, біографії та етапи професійного становлення видатних біологів тощо). Третій блок орієнтувати на оволодіння практичними й окремими професійними вміннями, як-от: планування і проведення спостережень за явищами живої природи, моделювання біологічних об'єктів, вивчення фізіологічного стану органів людини та ін.

8. Проектування змісту посібника необхідно здійснювати з використанням холистичного підходу задля урахування індивідуального стилю пізнання учнів з правопівкульним (наочно-образним) і лівопівкульним (абстрактно-логічним) мисленням. Для цього слід розробити логіко-сміслові моделі навчальних тем, що сприяють наочному, лаконічному, логічному, послідовному представленню елементів навчального матеріалу. За такого конструювання змісту навчальної книги враховується тип пізнавальної діяльності, що уможливорює формування у старшокласників цілісного уявлення про об'єкт вивчення.

Розглянуті теоретичні положення взято за основу розроблення навчального посібника «Біологічні системи» в структурі навчально-методичного забезпечення варіативного складника профільної біологічної освіти.

ДИДАКТИКА ПІДРУЧНИКОТВОРЕННЯ: СОЦІАЛЬНО СПРЯМОВАНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Косянчук С. В.,

*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу дидактики,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Сучасний підручник має залишатися інструментом формування особистості здобувача освіти і засобом його соціалізації як процесу розвитку індивіда у взаємодії із соціальним середовищем під час життєдіяльності, що збагачує особистість, яка самореалізується [2]. Аналіз педагогічної практики показує, що випускники закладів загальної середньої освіти не зовсім підготовлені до ролі не лише фахівця, а й члена суспільства (соціона), що посилює тривожність (часто неусвідомлювану) і поглиблює невпевненість. Як наслідок, можуть мати місце асоціальні прояви поведінки. Зусилля інститутів сім'ї та освіти на сучасному етапі виявляються недостатньо ефективними у підготовці молоді за вимогами сучасного суспільства. З огляду на викладене, висновуємо, що соціальна компетентність особистості є інструментом соціалізації, водночас стає необхідною умовою успішності випускника у майбутній життєдіяльності. Ця проблема набуває пріоритетності в системі освіти, що вимагає ґрунтовних досліджень у галузі дидактики підручникотворення.

Зміст шкільної освіти має виходити, насамперед, зі співвідношення цілей і змісту. Тож слід чітко сформулювати цілі шкільної освіти і визначати зміст, необхідний для реалізації цих цілей. Це усуне деякі суперечності у сучасній освітній практиці, коли до дібраного змісту навчальних предметів